

Burus János

Kútfő – Kis magyar néprajz diákoknak.
Egy diáklap története

Folyóirat született (2004)

A folyóirat neve: *Kútfő – Kis magyar néprajz diákoknak / és felnőtteknek.* Az indulás körülményei: 2004 tavasza; Székely Károly Iskolaközpont és a Nagybükkői Néprajzi Társaság – Csíkszereda, Hunyadi János út 31. szám, Hargita megye. Kezdeményező: Burus János magyartanár, főszerkesztő. Munkatársak: Szakáts István igazgató, Györfi Ildikó aligazgató, Tankó István igazgató, Sipos Gábor tanár, felelős szerkesztő, műszaki és képszerkesztő. Szerkesztőbizottság: Fodor Bálint, Holló Zsolt, Horváth Adél, Lázár Réka, Mirk László, Molnár Fülöp tanárok; András-Szabó István (X. o.), Csáki Rozália (XII. o.), Darvas Gábor (X. o.), Lajos Henrietta (X. o.), Oláh Tünde (XII. o.) diákszerkesztők. Megjelenik: félévenként. Kiadja: a Csíkszereda Kiadóhivatal. Nyomda: Alutus, Gutenberg Műhely. Példányszám: 1000. Fedőlap: Siklódy Ferenc képzőművész munkája. Támogató: Csíkszereda Megyei Jogú Város Önkormányzata és Polgármesteri Hivatala; Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége; Corvina Könyvesház – Csíkszereda. „Perefernuma”. Állandó rovatok: Vallási néprajz, Népismeret, Örökségünk, Népi kismesterségek (foglatosságok), Iskolatörténet–Oktatástörténet, Emlékdíázó, Névtan, Dokumentum, In memoriam.

A folyóirat célja: megismerni és ismertetni népi értékeinket; érték-megőrzés, értékközvetítés, értékteremtés; népünkhöz való hűség; javunkra fordítani a múlt időt; ami a miénk, az legyen mindnyájunké is; a diákszerzők magyar nyelven írott helytörténeti, népismereti, néprajzi kisdolgozatai, tanulmányai megszületésének elősegítése, szakirányítása; a magyarok lakta (tömbmagyarság, szórvány) települések közölni vágyó fiataljainak lehetőséget biztosítani, fórumot, szellemi műhelyt teremteni a kibontakozáshoz; népi kultúránk, hagyományaink, szokásaink megőro-

kítése, átmentése a mába; önismeretünk, önazonosságunk megőrzése a „gyorsuló térben és időben”; múltunk ismerete és ismertetése, az előtünk járók méltó tisztelete; bölcsőhelyünk, szűkebb szülőföldünk, Erdély magyarlakta településeinek „népisme”, egyháztörténeti, művelődési és művelődéstörténeti, oktatástörténeti, földrajzi, történelmi megismerése; a szórványban élő, a néprajz iránt elkötelezett magyar tollforgató diákok bevonása a tömbmagyarság kulturális életébe, vérkeringésébe, és fordítva, a „magunk keresése” útján.

A *kútfej*, a *kútforrás*, *kútő* szavak többféle jelentést is hordoznak. A *Kútő* mint dülönév, gyakran előfordul magyarlakta településeink helyneveiben, forrást jelölve. (Szabó T. Attila *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tárában* igen szép példákat találunk, különböző tájegységekről). A *Kútő* földrajzi név megtalálható otthon, az én elmúló, haldokló, utolsókat rúgó, törekeny szülőfalumban, Pipén (Kis-Küküllő mente, Maros megye) is. Nincs éltető remény, biztonságérzet. Semmi esélye sincs a túlélésre. Vele együtt eltűnik ez a gyönyörű, nyomomba szegődő név is, örök útitársam, örök lelki jussom. Bevallom, nekem a *Kútő* helynév erős érzelmi kötődést jelent. Hús, bővizű forrása elfáradt gyermekként sokszor oltotta szomjamat. Csodákat meséltek róla. Nagy szárazságok idején (1946) életet adott, életet mentett: embereket, állatokat. Hajnalok hajnalán szekerre rakott hordókkal, kádakkal indultak vízért az őseim a falutól öt kilométer távolságra lévő Kútőre, a „csodaforráshoz.” Egymásra talált akkor Ember és Természet.

Szerény lehetőségek között nagy erőfeszítéssel látott napvilágot a *Kútő* szép nevű folyóiratunk. Iskolánk életében (2008-ban ünnepelte fennállásának 25. évfordulóját) ez a szellemi „termés” bizonyára az egyik legnagyobb esemény, eredmény. Hibáival együtt kívül-belül szépnek, tartalmasnak látom. Úttörő vállalkozás volt (tudunkkal Erdélyben ez az első ilyen jellegű próbálkozás, „jámbor szándék”). 2004 tavasza és 2011 tele között összesen 756 oldal terjedelemben jelent meg. Az I. évfolyam 48+48 oldalon, a II. évfolyam 56 és 68, a III. évfolyam 96, a IV. évfolyam 104, az V. évfolyam 104, a VI. évfolyam 116, a VII. szintén 116 oldalon. A szerzők száma 251, ebből diák és egyetemista 102, felnőtt 149. A folyóirat 7 évfolyamot, 15 lapszámot tud magáénak.

Rendkívül fontosnak tartottuk azt, hogy más szak- és középiskolák hasonló diákköreivel felvegyük a kapcsolatot, közös rendezvényeket, tudományos ülésszakokat szervezzünk. Bevontuk őket is a terepmunkába, va-

lamint a szerkesztésbe. Nagyon jó viszonyban voltunk a csíkszeredai Segítő Mária Római Katolikus Gimnázium néprajzkörének tagjaival, akiket Mirk László tanár irányított évek óta (ő benne van a *Kútfő* szerkesztőbizottságában is), de a gyergyószentmiklósi Salamon Ernő, a székelyudvarhelyi Tamási Áron vagy a székelykeresztúri Zeyk Domokos középiskolák diákjaival is szoros volt az együttműködés. Célunk az volt, hogy ne egymás ellenében, hanem egymást segítve, erősítve lépjünk előre.

A szerkesztőség arra törekedett, hogy a diákok rövid terjedelmű írásokkal mind több és változatosabb témát fogjanak át, mutassanak be. Többre és jobbra való törekvéseinkben nagy segítségünkre voltak a más iskolák ifjú tollforgatói, tanárai, a nyomdák és a napilapok szerkesztőségei, művelődési intézmények munkatársai. Szoros együttműködés alakult ki közöttünk. Kezdetben külön számokat adtunk ki, félévenként, később összevont számokkal jelentkeztünk. Egy tematikus lapszámot és egy vegyes témájút adtunk ki egy tanévben, ennyire futotta erőnkől, időnkől. Azt hiszem, minden megjelenés elégtételt jelentett a diákoknak, a „kis helyörténeszeknek”, akik szakirányítójukkal együttműködve megírták a kis dolgozatokat. A mi diákjaink közül kevesen mennek egyetemre, de ha az iskolából néhány olyan gondolattal, olyan útravalóval távoztak, amely a néprajzzal, a népi értékeinkre való odafigyeléssel kapcsolatos, akkor már ez megérte a törődést, a fáradozást. Sok örömöm volt ebben a munkában, tagadhatatlan, ha nem létezett volna a folyóirat, most szegényebb lennék lelkileg.

Az évek jöttek, mentek. Az opcionális tantárgyi lehetőség megszűnt, de a mi lendületünk hál' istennek nem. Folytatódott a lapszerkesztés, és ha a néprajzi kör már nem is létezett, addig tettünk-vettünk, amíg összejött minden iskolai évben a *Kútfő*, száz oldalnál nagyobb terjedelemben. Minden lapszámban a néprajztudományok egy-egy doktora írta a vezértanulmányt (e tekintetben példaértékű a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Néprajz és Antropológia Intézetének segítségnyújtása). Ez azért is volt jó, mert útmutatásként szolgált a diákoknak. A Nagybükkői Néprajzi Társaság és a *Kútfő* maroknyi alkotócsoportja mindvégig összefonódott, együttműködött, összhangban tevékenykedett. A kettő – egy szellemi műhely volt. A néprajzi társaság gyűjteménye több ezer tárgyat számlált, a székhelyeül szolgáló két, múzeumteremmé alakított osztályteremben pedig gyakran szerveztünk kiállításokat (népművészeti, néprajzi, etnofotó, képzőművészeti és perefenum témakörökben), rendezvényeket, népraj-

zos szakemberekkel, történészekkel való beszélgetéseket, író-olvasó találkozókat, könyvismertetőket, vetített képes előadásokat, tapasztalatcseréket, tudományos ülésszakokat, folyóiratszemeleket. Büszkéek voltunk arra, hogy iskolánk egyike volt azon kevés oktatási intézményeknek, ahol ilyen sokrétű, színes, változatos tevékenység folyt. Volt úgy, hogy havonta szerveztünk egy-egy rendezvényt, kiállítást, sőt, kéthetente szerveztünk tárlatokat, művelődési eseményeket. Kialakítottunk egy olyan kapcsolatot, hogy sokan és szívesen – főleg a csíkszeredai Prisma Fotóklub – mutatkoztak be rangos alkotásokkal nálunk. Próbáltam tágítani a kört annak érdekében, hogy más tájegységek is belépjenek a „szellemi kalákába”, s itt megemlíteném a Babeş–Bolyai Tudományegyetem néprajz szakos egyetemistáinak áldásos hozzájárulása, akik több alkalommal is közöltek itt, emelve a lap színvonalát – Keszeg Vilmos professzornak ezúton is köszönjük erkölcsi támogatását. Nagyon sokat tett, áldozott a lapért kollégám, Sipos Gábor tanár, aki jól rálátott a fotóanyagra, a grafikai szerkesztésre.

A *Kútfej* folyóirat ezer példányban jelent meg és sokfelé eljutott. Külföldre is (például New Yorkba), a Duna Tévé szerkesztőségéhez, művelődési intézményekhez, múzeumokhoz, közép- és szakiskolákhoz, könyvtárakhoz, levéltárakhoz. A szerzők tiszteletpéldányokat kaptak, a Kriza János Néprajzi Társaság mindig többet is.

Előzmények és kontextusok **Fakultatív néprajzi kör. Célkitűzések (2001–2002)**

„Közel egy esztendeje annak, hogy a csíkszeredai Székely Károly Szakközépiskolában Burus János tanár kezdeményezésére és vezetésével megalakult az a diákokból álló önképzőkör, amely a Nagybükki Társaság nevet vette fel. Ez már volt előbb, sőt már egy visszautalás is volt rá. A 40 tagú lelkes társaság néprajzi gyűjtőmunkát végez, falujárások során felkeresik a jellegzetes néprajzi tájegységeket, helytörténeti és néprajzi dolgozatokat írnak és mutatnak be. Ez év tavaszán a tanintézetben iskolai tudományos ülésszakot tartottak, amelyen a felolvasott 25 dolgozat közül a legjobbakat díjazták. Falujárásaik alkalmával felkeresték a Hargitán túli néprajzi tájegységeket. Jártak a gyergyói és csíki falvakban. Közlebből a Kászonokba látogatnak el. Többek között 70 falvédőfeliratot gyűjtöttek, temetői sírfeliratokat tanulmányoztak, ragadvány-, állat- és helységnev-

gyűjtésben jeleskedtek. Videokazettán rögzítik a hagyományvilágot. S közelebbről megjelenik néprajzi és helytörténeti iskolai folyóiratuk is. Általában hétfőn tartják a köri üléseket, melyekbe egyre több diák és szakiskolás kapcsolódik be. A napokban a szakközépiskolában megnyílt a körvezető tanár és a diákok tárgyi gyűjteményeiből berendezett múzeumszoba.” (A Nagybükki Néprajzi Társaság. *Hargita Népe*, 2000. október 31. 5.)

A néprajzi kör rendezvénytípusai. Séta bölcsőhelyünk körül – falujárás, falukutatás, szemlélődés. Szűkebb szülőhelyünk (falu, város), a Székelyföld (Hargita megye) néprajzi tájegységeinek megismerése „történelmi, régészeti, természetrajzi s népismei szempontból”. Értékmérésre figyelés (népművészet, népköltészet). Tájházak, tájmúzeumok, néprajzi gyűjtemények megtekintése. Helytörténeti, néprajzi, irodalmi, művészeti, iskola- és vallástörténeti tárgyú tanulmányi kirándulások megszervezése és lebonyolítása szakemberek bevonásával. Népi kismesterségek megismerése. Íróink, művészeink, kutatóink, néprajzosaink szülőhelyének (emlékszoba), nyugóhelyének felkeresése, munkásságukkal való megismerkedés, emlékezés.

Iskolánkban a Nagybükki Néprajzi Társaság gyűjteményének állandó gyarapítása. Időközi kiállítások szervezése (naiv művészet, népviselet, népszokások, hagyományok, néprajz a fotóművészetben).

Falumonográfiák, falufüzetek tanulmányozása (írása). Kisdolgozatok (néprajz, művelődés, iskolatörténet, vallás, fotó, kisfilm, interjú, élménybeszámoló, útleírás, térkép) írása. Segédletek, útmutatók, kérdőívek készítése a különböző kutatási témakörökhöz (népi táplálkozás, temetkezési szokások, helynevek, családnevek gyűjtése). Találkozó néprajzos szakemberekkel, muzeológusokkal, helytörténészekkel, szerzőkkel, szerkesztőkkel. Tudományos ülésszakok alapos előkészítése. Kisdolgozatok irányítása, közlése a megjelenésre váró iskolai folyóiratunkban.

Falujárásunk néhány útvonala a 2001–2002-es tanévben a következő volt. Felcsík: a csíkszentdomokosi tájház gyűjteményének megtekintése. Kászón: farsangbúcsúztató, a néprajzi gyűjtemény megtekintése. Gyimesek: tájház (Gyimesközéplek és Gyimesbükk); a Tatros forrásánál – folk-lórfesztivál; egy kovácsműhelyben. Kis-Homoród mente: a kápolnási Kriza János Általános Iskola néprajzi gyűjteménye; a szentegyházi Haáz Ferenc Múzeum Szálló gyűjteménye; a Gábor Áron Szakközépiskola néprajzi tárlata; Nárciszfesztivál; Lövete népi építészete; a homoródkarácsonyfalvi unitárius műemléktemplom freskói, rovásírása; a homoródmási gyűjte-

mény, temető néprajza (vallástörténet). Máréfalvi és fenyédi kapuk: Kovács Piroška könyvének bemutatása, a székely kapuk szemrevétele. Székelyudvarhely: Múzeum, Képtár, udvarhelyi iskolák, Székelytámadt vár, Tompa László-emlékszoba. Szekjkefürdő: „a legnagyobb székely”, Orbán Balázs sírjának meglátogatása. Székelyszentlélek: tájház megtekintése, házigazda: Balácsi Dénes tanár. Nyikómalomfalva: Pap Ferenc faragott kapui. Farkaslaka: Tamási Áron szülőháza, sírja. Petőfi Sándor nyomában: az utolsó út, az utolsó órák (Székelykeresztúr–Fehéregyháza, 17 kilométer). Bögöz: református műemléktemplom (falfestmény, rovásírás). Agyagfalva: az 1848–1849-es eseményekre való megemlékezés. Székelykeresztúr: timafalvi temető (Petőfi legendai sírja); Dr. Molnár István Városi Múzeum, Gyárfás-kúria. Héjjásfalva: Zeyk Domokos-élmű. Fehéregyháza: Ispán-kút, Petőfi Múzeum, a hajdani csatatér. Segesvár: ismerkedés a középkori várossal, vár-séta, vármúzeum.

Továbbképzés (2006–2007)

A néprajz oktatása magyar nyelv és irodalom órán című évközi továbbképzés programjában (szervező a Hargita Megyei Tanfelügyelőség, az Apáczai Csere János Pedagógusok Háza, a Székely Károly Szakközépiskola, 2006. április 7–8. és május 5–6.) az alábbi előadások hangzottak el.

Dr. Keszeg Vilmos: Lokális kultúra – globális kultúra (bevezető előadás); Hagyomány és lokális közösség; A népi hagyományok szépirodalmi feldolgozása; Egy helyismereti tankönyv vázlata. Dr. Tánczos Vilmos: Medialitás (oralitás–írásbeliség–képesség) kérdése a hagyományos és a mai népi kultúrában (bevezető előadás); A hagyományos népi kultúra (folklór) archetipikus képei; Egy archetipikus képzetkör szimbólumai a folklórban, az irodalomban és a művészetben (bevezető előadás); A csángómagyar népi kultúra a helyismereti tankönyvben.

Csoportmunkák keretében elhangzott előadások. Dr. Keszeg Vilmos: A néprajz mint választható tantárgy. Burus János: A néprajzoktatás a Székely Károly Szakközépiskolában – múzeum, kiadványok, tapasztalatok. Helyismereti tankönyv elkészítésének lehetőségei. A tankönyv vázlatának elkészítése. A vázlatot kiegészítő „házi feladatok” kijelölése. Oszváth Imola: Választható tanterv bemutatása, beszélgetés a tapasztalatokról. Tantervi útmutató elkészítésének előkészítése. Feladatok meghatáro-

zása, „házi feladatok” kijelölése. A tanterv megfogalmazásának gyakorlati folyamata. Dáné Szilárd: Hogyan, mit, mennyit lehet, kell néprajzot, folklórt tanítani az V–VIII. osztályban. Segédanyagok (audio CD) az V–VIII. osztályban tanítandó néprajz, folklór anyaghoz. Gyakorlati foglalkozás (Artera Alapítvány, Székelyudvarhely): gyöngyfüzés, babakészítés, szalmafonás.

A néprajzi oktatás magyar órán I–II. (2007. március 9–10., május 4–5.) témakört felölelő évközi továbbképzésen az erdélyi népszokáskutatás, a néprajzoktatás gyakorlati és elméleti kérdéseiről, a játék szerepéről szóltak az előadók és pedagógusok, mintegy 40–45 résztvevő jelenlétében. Az alábbi előadások hangzottak el.

Dr. Pozsony Ferenc: Az erdélyi népszokáskutatás eredményei; A keresztény év szokásai; A szokásrendszer; A polgári és a modern kor ünnepei. Dr. Gazda Klára: A játék mint szimbolikus cselekvés: a hinta és a hintázás a magyar néphagyományban; A szakrális kovács alakja a magyar néphagyományban; Néprajzi tárgyak gyűjtése, rendszerezése és feldolgozása; Alak, szerkezet és jelentés összefüggései a díszítőművészetben; A tárgy mint szimbólum. E sorok írója a Székely Károly Szakközépiskolában zajló néprajzoktatásról beszélt, ugyanakkor ismertette a félévenként megjelenő *Kútfő* című, diákoknak szánt néprajzi folyóiratot és bemutatta az iskolamúzeum anyagát. Dáné Szilárd magyar szakos tanfelügyelő a népszokások oktatásában használható segédeszközöket ismertette.

A rendezvénysorozat színfoltja volt a kézműves műhely, amely alkalmat adott a tojásfestésbe, gyöngyfüzésbe és bútorfestésbe való bekapcsolódásra.

Tudományos ülésszakok (2000–2007)

Helyszín: Székely Károly Szakközépiskola és Szakmunkásképző, Csíkszereda, Hunyadi János út 31.

Helytörténet, helyismeret, néprajz. I. tudományos ülésszak. Csíkszereda, 2000. április 11.

1. Csíkszentdomokos rövid története (Boros Zsuzsa, II. B) 2. Virágvasárnap Marosmagyarón (Vajda Csongor, IX. B) – dicséret. 3. Csíkjenőfalva rövid története (Karda Ibolya, II. B) 4. Csíkjenőfalva család- és keresztnevei, helynevei (Márton Annamária, II. B) 5. Húsvéti népszokások

Csíkszentgyörgyön (Daró Klára, II. B) 6. Pottyondi „csúfolódó” nevek (Bálint Zsolt, IX. B) 7. Gyimesfelsőlok rövid története (Lőrincz Gábor, II. D) – I. díj. 8. Gyimes völgyének földrajzi leírása (Bodor Zsuzsa, II. B) 9. Gyimesbükk (Sárig Zoltán, II. B) – dicséret. 10. Gyimes-vár rövid története (Karácsony Zsolt, IX. B) 11. Csatószeg rövid leírása (Veress Anna Mária, II. B) 12. Csíkszentkirály plébániájának rövid bemutatása (Simon Ibolya, II. B) 13. Szüreti bál Zsögödön – filmbemutató (Sárosi Botond, IX. B) 14. Szülőhelyem, Zsögöd (Salló István, X. B) – I. díj. 15. „Nincsen rózsza tövis nélkül” – a falvédőkről (Barabás Katalin, IX. B) – dicséret. 16. Taploccai népszokások (Balázsi Dénes, II. D) 17. Kászonszéki bikaütés (Karácsony Ádám, IX. B) – I. díj. 18. Tréfás sírfeliratok (Veress Zoltán, IX. C) 19. Csíkszeredai utcanevek (Todor Szabolcs, IX. E) 20. A csíksomlyói kegytemplom és környéke (Imre Szilárd, IX. B) 21. A csíkmadarasi vashámorról (Hajdu Elemér, IX. E.) 22. Honnan is kapta Lövéte a nevét? (Török Zsolt, IX. D) 23. Babonák világa (Bálint István, IX. D) 24. A székely kapu (Eröss Szabolcs, IX. B) 25. Fickó falu (Maros megye) története (Incze Sándor, II. C) – különdíj.

Értékelő bizottság: Szakáts István igazgató; Györfi Ildikó aligazgató; Tankó István magyartanár; Erdélyi Gizella vallásoktató. Szervező, körvezető tanár: Burus János.

„*Ne menjen feledésbe!*” – kiállítás a tanulók által hozott tárgyi néprajzi anyagból

A Nagybükki Néprajzi Társaság II. tudományos ülésszaka. Helytörténet, honismeret, néprajz. Csíkszereda, 2001. április 2.

1. Szilveszteri szokások Marosmagyarón / Temetkezési szokások Marosmagyarón (Vajda Csongor, Marosmagyaró, X. B) 2. Disznóvágás Csicsóban (Marcu Dan, Csíkcsicsó, IX. B) 3. Egy bükkhavasi kovácsműhely számszámai (rajzok) (Tankó Zsolt, Gyimesközéplek, IX. C) 4. A kászoni aprószentekelés (Ferencz Zsolt Sándor, Kászon, IX. C) 5. Csángó lakodalom (ezelőtt 50-60 évvel) / II. világháborús emlékek a Gyimesekben (Tankó György, Gyimesfelsőlok, IX. C) 6. Csíkszenttamási „csúfnevek” (ragadványnevek) (Székely Attila, Csíkszenttamás, IX. B) 7. Lövétei ragadványnevek és családnevek (Magyar Örs, Lövéte, IX. B) 8. A csíkrákosi Pogány-várról (Antal István, Csíkrákos, IX. B) 9. Madéfalva rövid története (Szentés Hunor, Madéfalva, IX. D) 10. Falvédők feliratai (Bálint Zsolt, Menaság, X. B) 11. Csíksomlyó és a kegyhely (Szócs Antal, Chiricheş Claudiu, Csíksomlyó, IX. D) 12. Csíkmadarasi sírfeliratok (Bójte Zoltán,

Csíkmadaras, IX. D) 13. Csobtfalvi sírfeliratok (Rofel Adrian, Csíksomlyó, IX. C) 14. Népi időjárás: megfigyelések és hiedelmek (Miklos Loránd, Csíksicsó, X. D) 15. Szent Anna-tó és környékének leírása (Ravasz Zoltán, Tusnádfürdő, IX. B) 16. Pásztorélet – juhászat (Tóth Laurentiu, Csíksomlyó, IX. C)

Szakbizottság: Szakáts István igazgató; Györfi Ildikó aligazgató; Demény Magdolna vallásoktató; Tankó István magyartanár. Szervező, körvezető tanár: Burus János.

Helytörténet, népismeret, néprajz. III. tudományos ülésszak. Csíkszereda, 2002. április 25.

Vallási néprajz: 1. Népi imádságok – szent énekek (Csuka Renáta, IX. C, Fikó Irénke, IX. B) 2. A húsvéti ünnepkör Fitódban, Csíkszentléleken (Ványolos Mónika, IX. B) 3. Húsvéti öntözőversek (Pál Levente, Tankó Csilla, X. D) Népszokások – népdalok – hiedelmek – közmondások: 1. Farsangbúcsúztató (Antal István, X. C, Biró Sámuel, X. D) 2. Közmondások (Antal István, X. B) 3. Népdalok, tyujogatók, hiedelmek (Birta Emilia, IX. B) 4. Aprószentek (Péter Szabolcs, Karácsony Ádám (XI. B) Műemlékeink – emlékhelyeink: 1. A rákosi műemléktemplom (Tankó Csaba, IX. B) 2. A rákosi Pogány-vár (Székely Csaba, IX. B) 3. A menasági műemléktemplom (fotókkal) (Incze Loránt, IX. D) 4. A katorzsai emlékoszlop (Tóth Tibor, X. C) In memoriam: 1. Nagyapám visszaemlékezései a háborúról, katonaelményeiről (Vajda Csongor, XI. B) 2. Kedves László emlékei (Kész Loránd, IX. B) 3. Beszélgetés Ferencz Imrével (Udvari Loránd, IX. B) 4. Székely Mátyás élete (Bartó Endre, IX. B) 5. Menekülés Csíkszentmihályról (Márton Zsolt, X. C) Névtan: 1. Csíkszentkirály helynevei (Csiszer Zoltán, IX. D) Jeles emberek: 1. A zsögödi Nagy Imre (Kovács László, IX. C) Népi gyógymódok: 1. Lőrincz Dénes gyógykovács patikája (Csiszer Csongor, X. C) Népi kismesterség: 1. Szénégetés a Gyimesekben (Tankó Zsolt, X. C)

Szakbizottság: Szakáts István igazgató; Györfi Ildikó aligazgató; Demény Magdolna vallásoktató; Nemes Réka néprajzos; Tankó István magyartanár. Szervező, körvezető tanár: Burus János.

Etno – Öko. „Igyekezz megismerni és ismertetni” V. tudományos ülésszak. Csíkszereda, 2004. április 27.

Helyismeret – Öko: 1. Pirkadattól alkonyatig (Csíkmenaság) (Incze Loránt, XI. D) 2. Gyergyócsomafalva napjainkban és Orbán Balázs idején (Kerekes Attila, XI. B) 3. Csíkszentkirály rövid története (Bartis Csaba, XI. B) 4. Csíkszentsimon rövid története (Czikó Tihamér, XI. C)

Irányítótanár: Gidó Mária. Vallási néprajz: Tavaszai ünnepekör – Húsvét: 1. Virágvasárnap és húsvét Csíkmenaságon (Dénes Gábor, IX. A) 2. Csíkmadarasi szokások húsvét táján (Molnár Károly, IX. A) 3. Húsvéti szokások Csíkszenttamáson (Szabó Róbert, IX. A) Irányítótanár: Tankó István. Névtan: 1. Csíkszentkirály helynevei (Csíszter Zoltán, XI. D) Irányítótanár: Burus János. Jeleseink: Xantus János, a neves tudós (Miklós Katalin, X. B) Irányítótanár: Burus János. Népi időjósítás: 1. Népi időjósítás Csíkszentkirályon (Ravasz Ákos, X. B) Irányítótanár: Burus János.

Szabizottság: Györfi Ildikó aligazgató; Pásztohy Enikő biológianár; Demény Magdolna vallásoktató; Gidó Mária földrajztanár; Tankó István magyartanár. Szervező, körvezető tanár: Burus János.

Pünkösdi. VI. néprajzi tárgyú kisdolgozatok ülészsaka. Csíkszereda, 2005. május 17.

1. Gyimesfelsőlóki pünkösdi búcsújárás (Tankó János, IX. A) 2. Csíkszentdomokosi pünkösdi búcsújárás (Máthé Albert, IX. A) 3. Csíkszentkirályiak a somlyói búcsún (Todor Róbert, IX. A) 4. Csíkmadarasi búcsújárók (Horváth Balázs, X. B) 5. Pünkösdi zarándoklat madéfalvi szemmel (Bíró Zsolt, X. B) 6. A csíksomlyói búcsú (Petres László, X. B) 7. Pünkösdi a Gyimesekben (Fikó Győző, XI. C) Irányítótanár: Burus János. 8. Emlékképek a búcsúról – Csángóföld, Moldva (Beța Adriana, Căpușa Maria, Roșu Claudia, Timaru Sabina, IX. C) 9. A pünkösdi búcsú Csíkmadarason (Molnár Károly, X. A) 10. Pünkösdi népszokások a Csíksomlyói Egyházközségben (Bartalis Szabolcs, X. A) 11. Búcsú Csíkszögödön (Bári Attila, IX. C) 12. Búcsú Csíkszentgyörgyön (Farkas Ervin, IX. C) Irányítótanár: Bartos Júlia. 13. Gyimesbükkiek Csíksomlyón (Bilibok Anna, III. D) Irányítótanár: Demény Magdolna.

Szabizottság: Györfi Ildikó aligazgató; Bartos Júlia tanár; Nemes Réka tanár; Demény Magdolna hitoktató. Szervező, körvezető tanár: Burus János.

Helytörténet, népismeret, néprajz. VII. néprajzi tárgyú kisdolgozatok ülészsaka. Csíkszereda, 2007. május 18.

1. Nagypámtól hallott népmese (Szávuj Szidónia, XII. C) 2. Májuság állítása Csomortánban (Dánél Enikő, XII. C) 3. A csíkelnei műemléktemplom (fotókkal) (Incze Mária, XII. C) 4. Kászonszék (keresztmetset) (Becze Csaba, XII. B) 5. Ajnádi ragadványnevekről (Csáki Ferenc, XII. A) 6. Karácsony Külsőrekecsinben (Ciceu Cristina-Lenuța, IX. A) 7. A testvériskolák – Seregélyes, Galánta – diákjainak dolgozataiból (8 diák). Szervező, körvezető tanár: Burus János.

A Nagybükki Néprajzi Társaság néhány rendezvénye

„*Kiállítások a Székely Károly Szakközépiskolában.* A csíkszeredai Székely Károly Szakközépiskolában három éve működik múzeum. A Burus János tanár által gyűjtött, a KALOT-mozgalom kutatása során előkerült népművészeti anyag mellett az 1956-os forradalom emlékére készített fotó-összeállítást, dokumentum- és könyvkiállítást is megtekinthetik most az érdeklődők. A tegnapi megnyitó alkalmával Burus János szólt a kis múzeum anyagáról, majd Farkas Irén néprajzkutató meleg szavakkal méltatta a másik kiállítás, a Ferencz Erzsébet perefernumából származó gyapjúszőnyegek és keresztszemes hímzések, valamint alkotójuk munkájának értékét”. (*Hargita Népe*, 2003. október 23.)

„*Tojásfestő kaláka és húsvéti képeslapok.* A csíkszeredai Székely Károly Szakközépiskola múzeumtermében tegnap tojásfestő kalákára ültek össze a meghívott gyimesi asszonyok és a diákok. Burus János tanár meghívására eljött a kápolnapataki Antal Kolombán Matild lányával, Gabriellával, valamint Tankó Livia, Erdély Éva és Suciú Mária, akik a tojásírás titkait mutatták meg a népviseletbe öltözött diákoknak. Az ugrapataki születésű, ma Csíkszentkirályon élő Fodor Katalin néni a húsvétal kapcsolatos szokásokról mesélt. A tojásírók Fikó Irénke XI. D osztályos és Miklós Katalin X. B osztályos diákok rajzolt mintáiból meríthettek ötletet. Az iskolában 2001 óta írják, gyűjtik a szép húsvéti tojásokat, ebből rendeztek kiállítást a kis múzeumban: 350 írott tojás és a régi képeslapokból összeállított tárlat tette még hangulatosabbá a kalákát. A kiállított képek igyekeztek ráterelni a résztvevők figyelmét a húsvét vallásos tartalmára.” (Takács Éva, *Hargita Népe*, 2004. április 2.)

Találkozás a Székelyföld kulturális folyóirat szerkesztőivel, Fekete Vincével és Lőrincz Györggyel (2005. május 13.)

„*Fotókiállítások.* Az iskolai tanévnyitó után két fotókiállítás nyílik a csíkszeredai Székely Károly Szakközépiskolában működő Nagybükki Néprajzi Társaság kiállítótermében. Az intézmény immár negyedik alkalommal ad helyet a Prisma Fotóklub tárlatának, amelyen néprajzi tárgyú fotókat lehet megtekinteni. Ezzel párhuzamosan, egy másik teremben az egyik klubtag, Szabó Attila fotóművész egyéni portrékiállítását nyitják meg.” (*Csíki Hírlap*, 2006. szeptember 14.)

„*101 fotógrafika.* Ezzel a címmel nyitották meg Incze Domokos egyéni kiállítását a Székely Károly Szakközépiskolában.” (Túros Eszter, *Csíki Hírlap*, 2007. január 11.)

„*A fotóklubok világkupáján 34. lett a csíki Prisma.* Újabb Prisma-tárlatot nyitottak meg tegnap a Székely Károly Iskolaközpont Nagybükki Néprajzi Társaság által fenntartott termében. A kiállításon Fazakas Gabriella, Görbe György, Incze Domokos, Incze László, Labancz István és Teutsch Alpár munkáit láthatják.” (Szócs Loránt, *Csíki Hírlap*, 2007. november 30.)

„*Nők a fotóművészetben.* A csíkszeredai Székely Károly Iskolaközpontban működő Nagybükki Néprajzi Társaság kiállítótermében nyílik meg kedden 13 órától Nagy P. Zoltán fotóriporter *Nők a fotóművészetben* című rangos tárlata. A kiállítást megnyitja Cseke Gábor, közreműködik a Nagy István Zene- és Képzőművészeti Szakközépiskola népi zenekara, illetve szólistája, András Orsolya. A rendezvény házigazdája Burus János.” (Hargita Népe, 2008. január 11.)

Vitos Hajnal fotóművész Kalotaszeg és Torockó színes világa című etnofotó tárlata, amely 34 alkotást foglal magába. (2008. május 20.)

A Művészeti Népiskola diákjainak tárlata (2008. május 28.)

Bemutatkozik a pottyandi alkotótábor (2008. október 22.)

„*Látjuk a csángó valóságot vagy csak nézzük?* A Hargita Megyei Kulturális Központ szervezésében ma 13 órától a Székely Károly Szakközépiskolában a *Látjuk a csángó valóságot vagy csak nézzük?* című, 50 alkotást magába foglaló etnofotó-tárlatot nyitják meg a pusztinai fotótábor anyagából. A kiállításon megtekinthető Ádám Gyula, Bálint Zsigmond, Czire Alpár, Erdélyi B. Előd, Molnár Attila, Veres Nándor és Vitos Hajnal művészi alkotása. A tárlatot megnyitja Ádám Gyula fotóművész. Műsoron moldvai csángó népzene és népdalok. A rendezvény házigazdája: Burus János.

Digitális fényképezőgépen át a világ. A csíksomlyói Kalot Egyesület szervezésében a csíkszeredai Székely Károly Szakközépiskolában működő Nagybükki Néprajzi Társaság termében nyílik meg ma 13 órától a *Digitális fényképezőgépen át a világ* című tárlat, amely 30-nál több alkotást tartalmaz. A kiállítást megnyitja Biró József, az Eurokultura Egyesület vezetője. Az új Kalot-mozgalom tevékenységét ismerteti Bányász László mérnök-tanár. A rendezvény házigazdája: Burus János. (Hargita Népe, 2009. január 14.)

Tárlatmegnyitó. A csíkszeredai Székely Károly Szakközépiskolában működő Nagybükki Néprajzi Társaság termében nyílik meg ma 13 órától Hátszegi Csaba fotóművész 26 alkotásából álló tárlata (tájfotó, portré,

etnofotó). A kiállítást Túros Eszter művészettörténész nyitja meg. Közreműködnek a városunkban tanuló pusztinai csángó magyar diákok. A rendezvény házigazdája: Burus János.” (*Csíki Hírlap*, 2009. február 12.)

„*Fiatalképzőművészek tárlata*. A Nagybükkői Néprajzi Társaság termében, a csíkszeredai Székely Károly Szakközépiskolában nyílik ma 13 órától a Nagy István Művészeti Szakközépiskola 9–12. osztályos diákcsoportjának képzőművészeti tárlata. Az összesen 20 alkotást – rajzokat, grafikákat és festményeket – bemutató kiállítás rendezője Kisgyörgy Tamás képzőművész, az esemény gazdája Burus János. A tárlatnyitót rövid művészi műsor követi.” (*Hargita Népe*, 2009. május 27.)

„*Diáktárlat nyílik a Székely Károly Iskolaközpontban*. A Hargita Mervei Művészeti Népiskola diákjainak nyílik képzőművészeti tárlata ma 13 órától a Székely Károly Iskolaközpontban működő Nagybükkői Néprajzi Társaság termében. A kiállításról a diákok irányítótanára, Jánosi Antal beszélget, házigazda Burus János. Ezt követően az érdeklődők egy kultúr-műsort hallgathatnak meg.” (*Csíki Hírlap*, 2009. május 21.)

„*Beszédes pillanatok*. Teutsch Alpárnak, a Prisma Fotóklub tagjának tegnap délután nyitották meg első egyéni kiállítását a csíkszeredai Székely Károly Szakközépiskolában. A fotók a kiállító felület hangulatához ugyan igazodnak, mégsem kizárólag szociofotók. Sokkal inkább életképek, hangulatok, helyzeteket ábrázoló képek, természeti képek, ugyanakkor olyan alkotások, amelyeknek alapja a fotós technikákkal való kísérletezés. Teutsch Alpár munkái arról tanúskodnak, hogy szerzőjük jól ismeri az állandó résen levést, a megfelelő pillanatra való várakozásokat, hogy aztán a megfelelő pillanatban tudjon ott lenni, ahol a legjobb a témára való rálátás.” (*Hargita Népe*, 2009. március 12.)

„*Fotókiállítás a Nagybükkői Néprajzi Társaságnál*. Incze Domokos, a Romániai Fotóművészek Szövetségének érdemes művésze, a Prisma Fotóklub tagja munkáiból nyílik kiállítás október 6-án, kedden 13 órától a Székely Károly Szakközépiskola Nagybükkői Néprajzi Társaságának termében. A művész etno, portré és tájkép kategóriában állítja ki ötven képét. Az egyéni tárlatot Túros Eszter művészettörténész nyitja meg, a rendezvény házigazdája Burus János.” (*Hargita Népe*, 2009. október 5.)

„*Előadás és könyvbemutató*. A Nagybükkői Néprajzi Társaság meghívottja, Beder Tibor ny. főtanfelügyelő, földrajzi író vetített képes előadást tart törökországi (Rodostó) útjairól október 21-én, szerdán 13 órától a csíkszeredai Székely Károly Szakközépiskola dísztermében. A szerző

ismerteti újonnan megjelent, *Apadó fájdalom* című könyvét is. A rendezvény házigazdája Burus János tanár.” (*Hargita Népe*, 2009. október 19.)

„*Incze László fotótárlata*. A csíkszeredai Székely Károly Szakközépiskolában működő Nagybükki Néprajzi Társaság termében mutatják be ma, november 10-én Incze László fotóművész 34 alkotásból álló tárlatát. A 13 órától megnyíló kiállítás anyagában etno- és tájfotók, valamint portrék szerepelnek. A rendezvény házigazdája Burus János tanár.” (*Hargita Népe*, 2009. november 10.)

„*Falumonográfiát mutatnak be*. A csíkszeredai Székely Károly Szakközépiskolában működő Nagybükki Néprajzi Társaság meghívottja Lakatos István tanár, aki ma 8 órától helytörténeti jellegű, vetített képes előadást tart, valamint ismerteti frissen megjelent, *Csíkszentmiklós, a megtartó falu* című monográfiáját. A rendezvény házigazdája Burus János tanár.” (*Hargita Népe*, 2009. december 10.)

„*Gyimes néprajzi világa*. *Gyimes néprajzi világa* címmel tart a régi és új szokásokat, hagyományokat bemutató előadást Tankó Gyula nyugalmazott tanár, néprajzi író holnap 13 órától a csíkszeredai Székely Károly Szakközépiskolában működő Nagybükki Néprajzi Társaság kiállítótermében. A rendezvény házigazdája Burus János tanár.” (*Hargita Népe*, 2010. március 16.)

„*Új fotós csoport mutatkozik be tárlattal*. *Szépfitótár* (szeptemberi fotósulisok közös tárlata) címen, a Hargita Megyei Kulturális Központ által indított fotótanfolyam második évfolyamát elvégző kilenc alkotó mutatkozik be egy közös kiállítással a csíkszeredai Székely Károly Szakközépiskolában működő Nagybükki Néprajzi Társaság termében. Az 54 etno-, táj- és portréfotót tartalmazó, szerdán 13 órától megnyíló tárlatot Cseke Gábor újságíró, író méltatja. Az esemény házigazdája, moderátora Burus János magyartanár. A megnyitón közreműködik a Nagy István Művészeti Iskola egy diákja is zenés összeállítással. Kiállítanak: Borbáth Áron, Czíkó Éva Emese, Fülöp Szilárd, Incze Domokos, Incze László, Kelemen Csaba, Lőrincz Lehel, Márton Ildikó és Sütő Gábor.” (*Csíki Hírlap*, 2010. január 12.)

„*Fényképkiallítás*. A csíkszeredai Székely Károly Szakközépiskolában működő Nagybükki Néprajzi Társaság termében nyílik kiállítás holnap 13 órától, amelyen a Hargita Megyei Művészeti Népiskola 9 diákjának 45 fotóját mutatják be. A tárlatot Szabó Zsolt, a fotókör vezetője nyitja meg. A rendezvény házigazdája Burus János tanár.” (*Hargita Népe*, 2010, március 2.)

„*Örmény családok mutatkoztak be.* A csíkszeredai Székely Károly Szakközépiskolában működő Nagybükki Néprajzi Társaság kiállítótermében tegnap délután *Örmény relikviák* címmel nyílt kiállítás. Vallási kegytárgyak, aranyozott kelyhek, régi miseruhák, örmény kéziratos és magyar nyelvű könyvek, folyóiratok, bibliák, oklevelek, fotók, használati tárgyak képezik a tárlat anyagát. Mindezek betekintést engednek a színes örmény világba, sőt az egész erdélyi örménység története kirajzolódik segítségükkel, hangzott el a tárlatmegnyitón. »Az örmény estnek is beillő rendezvény jó alkalom arra, hogy feltáruljon a múlt előttünk« – fogalmazott Burus János, a Nagybükki Néprajzi Társaság vezetője, hozzátéve, hogy a gazdag tárlat néhány lelkes magyar-örmény család tenni akarásának, lelkesedésének, cselekvő akaratának példaértékű eseménye. A tárlatmegnyitón jelen lévő szépvízi, 92 éves Zakariás Péter örmény Miatyánkot mondott el, Ajtony Gábor nyugalmazott gyógyszerész, a Szentháromság Alapítvány elnöke az örmények múltjáról beszélt. A tárlatmegnyitón elhangzott, hogy a kiállító teremben kéthetente cserélődnek a kiállítások, és ugyanebben a szellemi műhelyben rendszeres író-olvasó találkozokat, vetített képes előadásokat is tartanak.” (Daczó Katalin, *Csíki Hírlap*, 2010. április 15.)

„*Kép és vers, egymást kiegészítve* – Görbe György fotóművész tematikus tárlata.” (Túros Eszter, *Csíki Hírlap*, 2010. október 12.)

„*Hová nyílnak a hagyományos ajtók, kapuk?* Ez derülhet ki a Székely Károly Szakközépiskolában működő Nagybükki Néprajzi Társaság kiállítótermében látható tárlaton.” (Szócs Loránt, *Csíki Hírlap*, 2011. január 20.)

„*Festészeti tárlat.* A Nagy István Zene- és Képzőművészeti Szakközépiskola diákjainak munkáiból rendeznek festészeti tárlatot ma 13.30-tól a csíkszeredai Székely Károly Szakközépiskolában működő Nagybükki Néprajzi Társaság kiállítótermében. A tárlatot Imets László igazgató-helyettes méltatja, a rendezvény házigazdája Burus János tanár.” (*Hargita Népe*, 2011. május 30.)

KALOT–KALÁKA emlékkiállítás és emlékest. A Nagybükki Néprajzi Társaság idei legnagyobb rendezvénye a 70 éves csíksomlyói KALOT–KALÁKA Székely Népfőiskolák ifjúsági vallásos mozgalma felidézése. A rendezvény szervezője és házigazdája: Burus János.

Kútfő – Kis magyar néprajz: tartalmi áttekintés

2004 – Tavasz, I. évfolyam, 1. szám

Burus János: A Kútfő olvasóinak boldogságot!; Dr. Balázs Lajos: Szükség van-e a népi kultúrára a XXI. században?; Tankó István: A Húsvéti Szent Háromnap. Sacrum Triduum Paschale

Vallási néprajz. Tavaszi ünnepkör – Húsvét. Ványolós Mónika (Fitód és Csíkszentlélek), Dénes Gábor (Csíkmenaság), Biró Sámuel (Csíksomlyó), Ambrus Anna Mária (Csíkszentmiklós), Lőrincz Gábor, Fikó Irénke, Tankó Csilla (Gyimesfelsőlok), Sárig Zoltán (Gyimesbükk), Nagy Ervin (Madéfalva), Molnár Károly (Csíkmadaras), Márton Annamária, Márk Éva (Csíkkarcfalva), Bőjte Sándor, Szabó Róbert (Csíkszenttamás), Bara Ibolya (Csíkszentdomokos), Sutka Enikő (Galócás)

Helyismeret. Incze Sándor: Fickó falu rövid története

In memoriam. Tankó György: II. világháborús emlékek Gyimesfelsőlokon; Tánczos Emőke: Lakatos Mihály fogságának története

Jeleseink. Miklós Katalin: Xantus János, a világhírű tudós; Kovács László: Néhány adat Nagy Imre festőművészről

Kismesterségek. Tankó Zsolt: Szénégetés a Gyimesekben

Műemlékek. Incze Lóránt: A csíkmenasági római katolikus műemlék-templom

Névtan. Csiszer Zoltán: Csíkszentkirály bel- és külterülete

Temető néprajza. Ravasz Ákos: A csíkszentkirályi római katolikus temető

A Nagybükki Néprajzi Társaság húsvéti rendezvényei

Impresszum. Főszerkesztő: Burus János. Szerkesztőségi bizottság: Csiszer Zoltán, Incze Loránt, Miklós Csaba (műszaki szerkesztő), Miklós Katalin, Ravasz Ákos, Sipos Gábor (képszerkesztő), Tankó István (felelős szerkesztő), Tánczos Emőke. Kiadja a Csíkszereda Kiadóhivatal, 2004. Készült az Alutus Nyomdában, Csíkszereda. Formátum: A4. Példányszám: 500/1000. Fedőlap: Siklódy Ferenc munkája. Címlapfotó: Sipos Gábor. Támogatóink: Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége; Csíkszereda Megyei Jogú Város Önkormányzata és Polgármesteri Hivatala – Csíkszereda Kiadóhivatal.

2004 – Tél, I. évfolyam, 2. szám

Dr. Kardalus János: Téli ünnepkör a Székelyföldön; Tankó István: Karácsony (Nativitas Domini); Darvas-Kozma József: Karácsony egy szívről beszél; Károly Károly: Isten szeret minket; Krizbai Béla: Az én csillagom; Tóth Károly: Isten közénk jött; Adorjáni Rudolf Károly: A karácsony–újév ünnepkör szokásai Pipén, az 1947–56 közötti években; István Lajos: Korondi népszokások karácsonytól húshagyóig; Pomjáneek Béla: Karácsony a nagyvilágban

Téli ünnepkör: advent–karácsony–farsang. Ravasz Ákos, XI. o.: Karácsony–újévi népszokások Csíkszentkirályon; Pinti Zsuzsánna, XI. o.: Aprószentekelés Nagykászonban; Vaszi Enikő, Vaszi Izabella, XII. o.: Régi és mai adventi szokások Csíkpálfalván; Erdély Mónika, X. o.: Farsang Csíkmenaságon; Fülöp Loránd, IX. o.: Farsangbúcsúztató Csíkborszovában; Csiszer Boróka, XI. o.: A farsangtemetés emlékei Nagytusnádon; Köllő Nóra, Balázs Edit, X. o.: Megyei farsangbúcsúztató Ditróban; Farsangbúcsúztató negyedszer – diákszemmel; Néprajzi fogalmak (karácsonyi ünnepkör, farsang).

2006 – Tavasz, II. évfolyam, 1. szám. Püünkösdi búcsújárás Csíksomlyón (régen és napjainkban)

Dr. Tánczos Vilmos: Szép, boldog, csodatevő Csíksomlyó és a Mária-dogmák; Tankó István: Püünkösdi. A püünkösdi csoda; Mirk László: Püünkösdi; Tankó Gyula: Gyimesiek a püünkösdi búcsún; Pomjáneek Béla: Csíksomlyó mesélő kápolnáí; István Lajos: 1. Püünkösdi ünnepe; 2. Népüünnepey Csíksomlyón (1941. május 18.); Rác József: „A hatalom kiadta a parancsot...”; Simén Domokos: Történelem vagy legenda? (A csíksomlyói püünkösdi búcsú eredetéről); Pásztóhy Enikő: Püünkösdi a természetjáró szemével; Köllő Nóra, XII. o.: A ditróiak búcsújárása Csíksomlyón az 1940-es években; Nyulas Terézia, XII. o.: Csíksomlyói búcsújárás a kommunizmusban; Karácsony Beáta, IX. o.: Püünkösdről; Fülöp Stefánia, XII. o.: Püünkösdi emlékek; Kovács Enikő, IX. o.: Püünkösdi búcsú Csátószegen; Szabó Mónika, XII. o.: „Búcsús” mézeskalács-készítés Csíkrákoson; András Enikő, Gál Ágnes, XII. o.: A csíkzsögödiek zarándoklása; Nagy Lehel, IX. o.: Csíkszépvízi búcsújárók; Balázs Zsolt, X. o.: Püünkösdi búcsú Csíksomlyón; Ambrus Szász Erika, XII. o.: Püünkösdi Parajdon és Székelyszentléleken; Ravasz Ákos, XII. o.: Püünkösdi népszokások Csíkszentkirályon

2006 – Tél, II. évfolyam, 2. szám. Karácsony–újévi ünnepköri szokások

Tamás József: Karácsony titka; Antal Zoltán: Karácsonyi köszöntő; Kedei Mózes: Karácsony az örömszerzés ideje, Simén Domokos: Találjunk karácsonyra!; Tankó István: Karácsony és a gyermek; Adorjáni R. Károly: Karácsony–újévi ünnepköri szokások Kis-Küküllő „Víz mellékén”: Ádámoson, Küküllődombón, a régi Dicsőszentmártonban, Küküllőpócsfalván, Désfalván, Szászesáváson, Küküllőszéplakon; Salló Szilárd: Az angyalozás szokása Csíkmadarason; István Lajos: Útban hazafelé karácsonykor, a szeretet ünnepén; Nyulas Terézia, XII. o.: Az én adventem; Fülöp Loránd, XII. o.: Karácsonyesti éneklés Csíkpálfalván; Szávuj Szidónia, XII. o.: „Szép karácsony, jó karácsony...”; Timár István, IX. o.: Karácsony; Horváth Balázs, XII. o.: Előkészület a szent ünnepre; Ciceu Cristina-Lenuța, IX. o.: Karácsony Külsőrekecsinben; Pásztorjáték (Gyimesközéplöki hagyományos bethlemezés), közli Molnár Fülöp; Néprajzi fogalmak (karácsony–újévi ünnepkör). Összeállította: Burus János.

2007 – Tavasz – Tél, III. évfolyam, 1–2. (5–6.) szám. Népszokásaink tavasztól télig (és más írások)

Vallási néprajz: Dr. Pozsony Ferenc: Húsvéti szokások Erdélyben; Adorjáni R. Károly: Karácsony–újévi ünnepköri szokások Kis-Küküllő „Víz mellékén”: Szőkefalván, Vámosgálfalván, Magyarsároson; Salló Szilárd: Egy csíkmadarasi rózsafűzér-társulat tevékenysége

Tavaszi ünnepkör: Tamás Orsolya: Farsangolás Székelyvárságon; Molnár Fülöp: Csíksomlyói ferences passiójátékok – irodalom és nevelés; Bogja Boglárka: A húsvéti piros tojás írása Szentegyházán; Burus János: Gyimesi tojásíró asszony, lánya meg az unokája; P. Buzogány Árpád: Húsvéti versek a Küsmöd mentéről; Nagy László: Tavaszi ünnepköri szokások a Kis-Küküllő menti Szőkefalván; Balázs Dénes: Zöldágtetés a Nagy-Homoród mentén; Dávid Enikő: Zöldág-ütés Csíksomortánban; Bálint Tímea: Etéd és környékének népi szokásai; Tornai Adél: „Szerelem, szerelem, átkozott gyötirelem!”

Helyismeret: Holló Zsolt: Tusnádfürdő településtörténete; István Lajos: Gyermekkori emlékeim a korondi Árcsófürdőről; Bartalis Szabolcs: A csíksobotfalvi Kerekeger lép – Izra feredő; Ambrus Károly: A nagysomlyói Kőosztovata

Örökségünk: Boda Csilla: A kadácsi fedeles hidak kálváriája; Lőrincz József: „Arannyal versengő” almaecet pályázat; Lőrincz Lóránd: Egy kányádi asszony hiedelemvilága; Péter Xénia: Barangolás a vízfűrészek nyomában, Gyergyószéken; Szávuj Szidónia: Kis-Kolozs és Nagy-Kolozs története.

Emlékidéző: Tamás Lenke: A szekeresség emlékei Székelyvárságon; Ravasz Ákos: Vitos Antal orosz fogságának története

Névtan: Gergely Sándor: „Megismerni és ismertetni...”; Csáki Ferenc: Ragadványnevek Csíkajnádon

Dokumentumok: János Pál: Vallató; Szőcs Lajos: Adatok a korondi Dávid Ferenc Egylet jegyzőkönyvtömbjéből

In memoriam: Burus János: Könyvismertető és születésnap

Néprajzi fogalmak. Összeállította: Burus János.

2008 – Tavasz, IV. évfolyam, 1–2. (7–8.) szám. Határkerülés (2008)

Örökségünk: Dr. Keszeg Vilmos: A népmese előadásának módja és kontextusa; Dr. Nicolae Bucur: Jelképek, titkos jegyek; Kelemen Katalin: Helyismereti munka a Kájoni János Megyei Könyvtár Dokumentációs részlegén; Benedek Éva: Mesterségem – az értékmentés; Mara Zsuzsanna: A csíkpálfalvi keresztlobogó festményeinek restaurálása

Tavaszi ünnepkör – Vallási néprajz: Krizbai Béla: Pünkösöd felé... (Ne siránkozzatok, sírjatok...); Teutsch Gabriella: Húsvéti ünnepkör; Ambrus Károly: Emlékképek a csíksomlyói pünkösdi búcsúról

Helyismeret: Farkas Aladár: A borszéki kisvasútról; Gábor Emőke: Gyimesfelsőlók ismertetése dióhéjban

Népszokások – Hagyományok: Székely Ildikó: Hagyományörző lakodalom Homoródkarácsonyfalván; Borbély Imola: Hagyományörzés Újszékelyen; Gáll Annamária: Székelyszenterzsébet rövid múltja; Boda Csilla: Szép őszi szokás ápolása Siménfalván – a hajnalozás

Népi kismesterségek (foglalatosságok): Szőcs Lajos: A szalmakalap készítés emlékeiből Küsmödről és Korondról; János-Jakab Blanka: A kender útja; Barabás Klára: A kendertermesztéstől a fonás-szövésig

Népi gyógyászat – Növényismeret: Biró Izolda: Mérgező és gyógynövények a Nagyhagymás lábánál

Népi játékok: Mihály András: Népi játékok Lövétén

Iskolatörténet – Oktatástörténet: Borbáth Erzsébet: A csángó oktatási program megvalósítása Székelyföldön; Burus János: „Csángócskáim, az én csángócskáim...”

Emlékidéző: Kiss Ernő: Március 15. – a mi nemzeti ünnepünk; Ráduly Róbert Kálmán polgármester köszöntőbeszéde; Sorbán Zsóka: „Tátám”, Sorbán Mihály orosz fogságának rövid története

Névtan: Jánosi Csaba: A székelyföldi ásványvizek helynévanyaga; P. Buzogány Árpád: Állatnevek Kőrispatakon

Dokumentum: Szócs János: A tanító és a püspök; Nagy János: A hét-falusi boszorkányper

2009 – Tavasz – Tél, V. évfolyam, 1–2. (9–10.) szám. Határkerülés a „Szentföldön” (Nyárádremete, 2008)

Dr. Gazda Klára: A népi játékok tisztaság-képzetei

Vallási néprajz: Nagy László: Őszi hálaadási úrvacsoráztatás a Szőkefalvi Unitárius Egyházközségben; Csáki Rozália: Nagymamám imái

Népismeret: Beder Tibor: Erdély ölelő karjaiban találtak otthonra; Bogos Mária: Szépvízi örmények; Ajtony Gábor, Ajtony Zsuzsa: Gyökörek és hajtások

Örökségünk: Gergely András: „A Hargita alján, míg dalnokok élnek...”; Kedei Mózes: A székelyudvarhelyi Belvárosi Unitárius Templom centenáriuma; Oláh Tünde (XII. o.): Csíkszenttamás római katolikus temploma; Darvas Gábor (IX. o.): Csíkszentlélek temploma; P. Buzogány Árpád: Korond múzeumháza; Károly Veronika: Helytörténeti és néprajzi gyűjtemény Csíkménaságon; Cseke Gábor: Nagy P. Zoltán fogadása az idővel; Dobos Liliana (IX. o.): „Báránka” (Miorița)

Népszokások – Hagyományok: Patek Mária-Anna: „Tarisznyás Márton útján...”; István Lajos: Régi korondi lakodalom; Adorjáni Rudolf Károly: Aratókalála Désfalván; Gidó Mária: A „Szentföld” földrajzi betajolása; Nyulas Noémi Erzsébet (VII. o.): Határkerülés Nyárádremetén; Lakó Dóra Brigitta (VIII. o.): Határkerülés Nyárádköszvényesen; Nistor István (IX. o.): „Ezek a szokások vannak a falumban...”; Pogar Pali (IX. o.): „Így vannak Magyarfaluba a szakások...”; Feer (Fehér) Adrian (IX. o.): „Ez(ek) a külsőrekecsini karácsoni szokások...”; Jaszenovics Lilla Anna (X. o.): Luca napja Felcsíkon.

Népi gyógyászat – Növényismeret: Drd. theol. Bakó Csongor-István: Vallási vonatkozások a Sóvidék etnobotanikájában és orvoslásában; Biró Noémi (XII. o.): Bábáskodás

Népi kismesterségek (foglalatosságok): Csáki Rozália (XI. o.): Mészégetés Csíkszentmihályon

Iskolatörténet – Oktatástörténet: Szócs János: Alcsíki iskolák 1867-ben, a kiegyezés évében

Emlékidéző: Fodor S. Sándor: Jakab Elek: „Visszaemlékezések 1848–49-re”; Nagy János: Az 1848-as csángószobor; Svella Zsuzsa (XII. o.): Az 1848-as szabadságharc emlékhelyei Segesvártól Székelykeresztúrig

Névtan: Györgyiczke Vilmos: Mit fejeznek ki családneveink?

In memoriam: Burus János: Vésője alól madarak röppentek, virágok feseltek

2010 – Tavasz – Tél, VI. évfolyam, 1–2. (11–12.) szám. Xantus-kápolna felszentelése (1990. május 13.)

Burus János: Halk szavú ünnep: Kútfő – tizedszer; Ráduly János: Mikes egyik története a népköltészetben

Vallástörténet: Solymosi Alpár: A vallásszabadság erdélyi hajnalpírja; Kövendi Levente (XIII. o.): Baptisták Erdélyben

Vallási néprajz – Tavaszi – téli ünnepekör: Simó Edmund: Hajdani pippei határkerülés. Búzakerülés a hajdani Pipén; Ruczuj Emőke (XII. o.): Húsvéti szokások Csíkszépvízen; Pogár Pali (X. o.): Magyarfalu húsvéti szokásai; Bartos Erika (XI. o.): Újévi harsogtatás a Gyimesekben

Helyismeret: Molnár Fülöp: „Csíkyimesi vám- és vesztegzár”; Simó Edmund: Bölcsőhelyemen; Cseke Gábor: Tizen – két falon; Tankó Anna-mária, Bara Melinda-Bernadett (IX. o.): Kászonföldje

Népismeret: Fodor Bálint: Erdélyi szász-magyar kapcsolatok; Vita Szilárd: A gyergyói örménység rövid története

Örökségünk: Györfy Ildikó: Hűség (Székely Károly élete és munkássága); Miklós Zoltán: Az életmódváltás tükröződése a lakásbelső átalakulásában; Kiss Mónika (X. o.): Xantus-kápolna; Demeter József (XII. o.): Csíkdélne műemléke, a Szent János templom; Burus János: Készít: bunnóbotot, talpas guzsalyt

Népszokások – Hagyományok: P. Buzogány Árpád: A kenyér a népnyelvben; Kedves Erzsébet: Életem, munkám a szülőfalumé; Farkas Beáta: Gidró László halottbúcsúztató versei Csíkkarcfalváról; Adorjáni Júlia: Hiedelemvilág Pipén (1947–1956); Nistor István (X. o.): Mezei munkák Lábnyikon

Népi kismesterségek (foglalatosságok): Rózsa Tekla-Beáta: A feliratos falvédő divatja és története Havadon; Nagy István: Egy 19. század eleji keleti puska restaurálásának menete; Barabás Klára (VIII. o.): Nagyanyánk ingmosása

Népi gyógyászat – Növényismeret: Nagy László: „Erősen a szívire szállt a jetttség”; Pomjáneek Béla: Tavasz virágparádé

Iskolatörténet – Oktatástörténet: Lőrincz József: Az abszurd fogalmának tanítása falusi iskolában; Mirk László: „Jó szíves vagy, komám!” (Emlékképek egy Kalot-tanfolyamról)

Névtan: Dr. Péter Sándor: Térszínformanevek a háromszéki Gelence helyneveiben; Jánosi Csaba: A Tusnádi Borvízmúzeum

Emlékidéző: Antal Zoltán (XI. o.): Fogság Strasbourgban; Ravasz Ákos: 125 éves a csíkszentkirályi fúvószenekar; Kerestély Ágnes (XII. o.): A szolgálás

Dokumentum: Simén Domokos: Egy vén jámbor keserve (1856)

In memoriam: Székedi Ferenc: NPZ

2011 – Tavasz – Tél, VII. évfolyam, 1–3. (13–15.) szám. KALOT – KALÁKA. Seregszemle a Kis-Somlyó oldalában (1941. május 18.)

Drd. Kisé Portik Irén: Tojás a magyar szokáskultúrában; Pozsony Ferenc: Ajánlás; Burus János: „Templommá lett a terem...”

Vallástörténet – Egyháztörténet: Nagy László: Adatok a Marosvásárhelyi Unitárius Egyházközség történetéhez

Vallási néprajz – Tavaszi – téli ünnepekör: P. Buzogány Árpád: Egyház, vallási élet a Keresztúr fiúszéki Gagyban; Imre Krisztina (XII. o.): Archaikus imádság Kostelekről, ráolvasók Gyepécéről; Nistor István (XI. o.): Szülőfalum néhány nagy vallási ünnepe; Ambrus Attila: Gyergyófalum, István pap és a búcsújárás

Helyismeret – Helytörténet: Pomjáneek Béla: A Funtunel-boszorkány nyomában; Pomjáneek Béla: Uz Bence nyomában, Székelyvárságon; Pogár Pali (XI. o.): Magyarfalum, az én szülőfalum; Farkas Aladár: A borszéki szénbányászat 150 éves története

Népismeret: Ajtony Gábor: A Szentháromság Alapítvány története; Szöcs Piroska: Az erdélyi százszok jeles ünnepei

Örökségünk (Emlékidéző): Drd. Nagy József: Székely határvadász zászlóalj a második világháborúban; Vita Szilárd: A Gyergyószentmiklósnál 1944. szeptember 7-én elesett székesfehérvári és székely honvédek utolsó órái; Mirk László: Szüleim élete – tábori levelezőlapok tükrében; Kiss Mónika (XI. o.): Memento; Beder Tibor: A csata után 288 évvel újra támadtak a „tatárok”; Szakáts Zsuzsanna: Példaértékű élet; Forrai Tibor: Pálffy Ákos erkölcsi normái; Burus János: A székelyszenterzsébeti „nép-

dalgyűjtő elnök”; Burus János: KALOT – KALÁKA emlékkiállítás és emlékest; Daczó Katalin: Kalotszerelem

Népszokások – Hagyományok: Balla Piroška: Csikdelne és népi hagyományai; Salló Szilárd: Egy gyimesfelsőlóki asszony jósokhoz való viszonyulása; Sándor Sarolta (XII. o.): Alsónadrág a párna alatt

Népi kismesterségek (foglatosságok): Burus János: Volt egyszer egy híres fafaragó kör; Jánosi Csaba: A terméskő használata Tusnád községben; Kádár Kincső: Múzeumpedagógiai foglalkozássorozat; Bara Melinda-Bernadett, Tankó Annamária (X. o.): A kászoni szilvapálinka főzése

Népi gyógyászat – Népi növényismeret: Halász Péter: A virág – a valóságban és a folklórban a moldvai csángómagyaroknál; Balázi Dénes: Népi gyógyászat a suszterműhelyben

Névtan: Györgyicz Vilmos, Pásztóhy Enikő: A Csíki-medence földrajzi névadásának fontosabb sajátosságai

Dokumentum: Szócs János: Csíkszereda alapítása; Dáné Szilárd: Egy 1790-ben írott bágyi misszilis levél stílustörténeti elemzése

In memoriam: Fülöp Lajos: 100 éve született dr. Molnár István múzeumalapító, néprajztudós

Lapszemle – Sajtóvisszhang (szemelvények)

[2004 – Tavasz, I. évfolyam, 1. szám] „Új folyóiratot vehettünk kezünkbe, és nem csupán azért üdvözölhetjük létrejöttét, mert minden új jó és hasznos lehet, hanem egyébért is: alcíme szerint Kis magyar néprajz diákoknak, és nyilván nem mellékes, hogy jórészt diákoktól származnak az első számban olvasható írások, közlések. A főszerkesztő Burus János, a csíkszeredai Székely Károly Szakközépiskola tanára, helyismereti kutató pedig azt emeli ki a beköszöntőben, hogy diákszerzők helyismereti, néprajzi dolgozatainak kívánnak teret biztosítani.

A Kútfő a megyeszékhelyi Székely Károly Alapítvány és a Nagybükki Néprajzi Társaság folyóirataként a Csíkszereda Kiadóhivatalnál jelent meg, és félévente kerül majd az olvasó asztalára. Dr. Balázs Lajos és Tankó István rövid tanulmányait a húsvétal kapcsolatos népszokások leírása, imák és locsolóversek közlése, írott tojások mintái követik (jórészt csíkszéki vonatkozások), illetve több rovat, melyeknek tartalmáról a rovatcí-

mek árulkodnak: helytörténet, in memoriam, jeleseink, kismesterségek, műemlék, névtan, temető néprajza.

A 48 oldalas, bő illusztrációs anyagot felsorakoztató *Kútffő* tehát közlési teret kínál diákjainknak.” (P. Buzogány Árpád: *Kútffő – néprajz és helyismeret diákoktól. Kulturális Figyelő*, III. [2004] 3. 16.)

„Székelyföld-központú, tarka rovatú, sokszínű. Bízunk abban, hogy a következő számunk (a második) jó hírt hoz az Olt, Maros, Küküllők mentéről, a Mezőségről, Csángóföldről, Partium néprajzi világáról. Akár egyetlen témakört is magába foglalhat (pl. Téli ünnepekör: karácsony, kántálás, óév búcsúztató, újévköszöntő, farsang) – írja Burus János tanár, a diákfolyóirat megálmodója és immáron főszerkesztője is az előszóban. Azzal a mondatával szintén egyetérthetünk, miszerint Erdélyben ez az első ilyen jellegű próbálkozás, »jámbor szándék«. A szép kivitelezésű első, a Székely Károly Alapítvány kiadásában megjelenő lapszám, melynek szerkesztésében jószerint diákok vesznek részt, s melynek kiadását az RMPSZ, Csíkszereda önkormányzata fedezte, megérdemli, hogy folytatása is legyen. [...]

Nos, az első »tarka rovatú« kiadvány ígéretesnek mondható. A vezércikket Dr. Balázs Lajos írta (a továbbiakban is már ismert néprajzkutatókat kérnek fel kisebb tanulmányok írására), a diákok jegyzete írások főleg a húsvéti ünnepekörhöz kötődnek. Nem véletlen, hiszen épp az iskola múzeumtermében gyűltek össze a diákok és a meghívott gyimesi húsvét táján tojásfestő kalákára.

S ha már rátaláltak a Kútffőre, kívánjuk, hogy enyhítse szomjukat és ügyeljenek a forrásra, mert ott sok minden még rejtve van.” (Kristó Tibor: *Kútffő. Néprajzi folyóirat diákoknak. Hargita Népe*, 2004. május 28., 4.)

„*Kútffő* címmel néprajzi lapot szerkeszt diákjaival Burus János tanár úr Csíkszeredában. A lap a Székely Károly Szakközépiskola féléves folyóirata. [...] A *Kútffő* mint folyóirat arra való, hogy a diákok helytörténeti, népismereti, néprajzi kisdolgozatait közölje, hogy segítse őket a gyűjtőmunkában, és ezzel hozzájáruljon önismeretük, önazonosságuk megőrzéséhez, bölcsőhelyiink, Erdély magyarlakta településeinek megismertetéséhez. Vagyis hidat ver az időn át a jelenhez, a múltra építve a jövő felé. Arcélét meghatározza Dr. Balázs Lajos egyetemi docens írása (*Szükség van-e a népi kultúrára a XXI. században?*), melyben többek között ez olvasható: »A népi kultúra, a folklórkultúra ma nem egy zárt közösség önkifejezésre

alkalmas kultúrája, hanem a nemzet vagy nemzeti közösség egyik szimbóluma, sajátos színe. A néptánc, a népdal, a népművészet hagyománya ma az egész nemzet/egy egész nemzet tulajdona, mert felismeri magát benne és mások is felismerik benne őt, műveltségi szinttől függetlenül. « [...] Sok sikert, sok szorgos, okos főt kívánunk a *Kútfő*nek!» (Bölöni Domokos. Kis magyar néprajz diákoknak. *Népújság*. Stipendium. 2004. július 27.)

[2004 – Tél, I. évfolyam, 2. szám] „A csíkszeredai Székely Károly Alapítvány és a Nagybükkői Néprajzi Társaság közös kiadványa, a *Kútfő* második számával jelentkezett. Témája a téli ünnepekör: advent, karácsony, farsang. A 48 oldalas, illusztrált kiadvány első lapszáma (2004) jelezte már: komolyan kell vennie diáknak, felnőtteknek egyaránt, és a közölt anyag, a megjelenítés módja a főszerkesztő Burus János tanár igényessége által azt a valós reményt keltette, hogy nem lesz kérészetű a *Kútfő*. Feltétlenül hangsúlyozni kell, hogy a *Kis magyar néprajz diákoknak* alcím, ami ugyan periodikáknál sem teljesen ismeretlen eljárás, nem a »felülről lefelé« történi ismeretközlésre utal, ugyanis ismert szerzők mellett számos diák írása kapott teret a lapban. [...] Akihez még nem jutott el a *Kútfő*, annak érdemes beszereznie és félretennie, miután elolvasta.” (P. Buzogány Árpád: Téli ünnepekörrel a *Kútfő*ben. *Kulturális Figyelő*, 4. [2005]1. 8.)

„Már adtunk hírt a dicséretes csíkszeredai kezdeményezéséről, melynek gyümölcseként félévenként ízléses, szép nyomdai kivitelezésű, tartalmas néprajzi kiadvány jelenik meg a Somlyó alatti kis Athénban: a *Kútfő*. [...] Az ezres példányszámú (!) lap eljutott II. évfolyamának 2., 2006 – Tél témájú számáig, és természetesen a téli ünnepekörrel foglalkozik, *Karácsony–újévi ünnepekori szokások* cím alatt. Feltétlen erénye a szerkesztői koncepciónak, hogy nem csupán a tömbmagyar régiókra szorítkozik közléseivel, hanem teret ad a »szegényebb« vidékekről érkező, a szórványterületekről származó kutatásoknak, dolgozatoknak is, Küküllőpócsfalvától Külsőrekescsinig. És nem csupán diákok gyűjtését közli, hanem úgyszólván minden korosztályt felvonultat, az időközben eltávozott Simén Domokos lelkészétől id. István Lajos szövegein át, a derékhad képviselőin keresztül, a munkával most barátkozó, de már szakszerűen munkálkodó középiskolásokig. Akik természetszerűen adják a néprajzkutató utánpótlást. Így látja ezt Holló Zsolt, Horváth Adél, Mirk László és Molnár Fülöp is, közülük Mirk tanár urat ismerem, és tudom, hogy nemzedékek sorát nevelte néprajzra.” (Bölöni Domokos: Az embert elviszi az esze. *Népújság*, 2007. március 7.)

[2007 – Tavasz – Tél, III. évfolyam, 1–2. (5–6.) szám] „Az iskolaközpont néprajzi körének tanulói és tanárai írásai mellett örvendetesen a szakma kiválóságainak tanulmányai ápolják, óvják, tisztogatják a forrásvidéket, mely idővel csermellyé, patakka, akár folyóvá is duzzadhat. Az viszont már most állítható, hogy a folyó(irat) jó irányba vette útját – de menten fűzzük hozzá azt is, hogy még számtalan akadályt kell legyűrníe, mert csak így vájhat maradandó medret magának. Olyat, melyhez a szakma nagy tekintélyei is »elzarándokolnak« majd forrásanyagért. Hogyha a periodikában, címéhez méltóan, a benne közölt dokumentumértékű írásokat nagy lélegzetvételű tanulmányok bibliográfiájában láthatjuk viszont mint hivatkozási anyagokat, akkor elérte célját. Már jelentek meg értékes írások annak köszönhetően, hogy sikerült kiváló szaktekintélyeket rávenni a tollforgatásra. [...] Ugyanakkor a folyóirat kitekintésében egyre nagyobb pászmát próbál átfogni. Nem csupán a témák változatossága értenđő ez alatt, hanem az is, hogy a megye valamennyi olyan településéről, városából próbálja kútfőhöz csábítani mindazokat a diákokat és tanárokat, akik szívügyüknek tekintik a hagyományápolást.” (Kristó Tibor: Tiszta vizet inni a Kútfőre kell menni – gondolatok egy periodika margójára. *Hargita Népe*, 2007. december 21. 2.)

„A karácsonyi ünnepek tájékán megjelent »ikereket« (*Kútfő*, 2007, 1–2. szám), »gyermekeit«, ahogyan a főszerkesztő nevezi, öröm és léleksimogató kézbe venni. Kár, hogy mindössze ezer példányban jelennek meg, és hozzánk, Háromszékre alig jut el egy pár, az is a szerkesztő(k) jóvoltából, postán. A szélesebb olvasótábor, a diákság, az iskolák, a könyvtárak, a lelkészi, papi hivatalok alig tudnak róla. Pedig nagyon, nagyon oda kellene figyelni erre a nem mindennapi kincsre, és arra a fáradságot nem kímélő pár, a szó nemes értelmében vett »megszállott« emberre, aki a csekély anyagi támogatás ellenére minden tőle telhetőt megtesz, hogy évente kezünkbe adhassa a *Kútfőt*!” (Simó Edmund: *Kútfő. Háromszék*, 2008. január 9.)

„A harmadik évfolyamát megért lap összevont számokkal jelentkezik, csaknem száz oldalon, és többségében diákok alkotják a szerkesztőbizottságot. Az itt közölt anyagok első közlésnek számítanak még akkor is, ha nem tagadhatjuk, egyes témákról mások is írtak már, és területileg nem kizárólag Hargita megyére korlátozódnak. Így telhet be a fejlécen olvasható alcím: *Kis magyar néprajz diákoknak*. A szerzők között pedagógus, lelkész, néprajzos és diák egyaránt szerepel, a témákat tekintve a ro-

vatok adnak eligazítást első látásra. [...] Csak néhány téma a sok közül: téli ünnepkör a Kis-Küküllő menti Vízmelléken, kadácsi fedeles hidak, gyergyószéki vízfűrészek, szekeresség Székelyvarságon, ragadványnevek Csífkajnádon stb. De néprajzi alapfogalmakra is találunk magyarázatot, ez utóbbit Burus János állította össze. Mindenképpen olvasmányban gazdag a *Kútfő* legújabb lapszáma.” (P. Buzogány Árpád: Néprajz kisebbeknek és nagyobbaknak. *Hargita Népe*, 2008. január 9.)

[2008 – Tavasz, IV. évfolyam, 1–2. (7–8.) szám] „Burus János főszerkesztő és Sipos Gábor felelős szerkesztő áldásos munkájának köszönhetően a napokban kezünkbe vehettük a szívünknek-lelkünknek egyaránt felfrissülést, felüdülést nyújtó *Kútfő* 7–8. számát. Az *Örökségünk* rovatból elsősorban kiemelném dr. Keszeg Vilmos, a kolozsvári BBTE professzorának *A népmese előadásának módja és kontextusa* című tanulmányát, amelyben rávilágít, mennyire fontos volt és fontos lenne napjainkban is a mesemondás, nemcsak mint emberi kapcsolatteremtési forma, az egymással, gyerekekkel-felnőttekkel való élő, szellemi kontaktus, hanem mint értékteremtő, értékmegőrző és hagyományápoló testi-lelki szükséglet is! Mert olyan világot kezdünk teremteni magunk körül, ahol már »mese nincs!« Az égvilágon mindent a piac és a pénz határoz meg, lassan, de biztosan távolodunk a hajdani »mesés« világunktól egy teljesen irreális, virtuális világ felé, ahol nem a jó győz a rossz ellenében, hanem ellenkezőleg: elnyeri méltó büntetését, és a rossz(aság), a gonosz(ság) pedig a neki föltétlen kijáró jutalmat. Egyre kevesebb már a mesélő nagyanyó, nagyapó. Lassan kiszáradnak a mesefáink, mint a széki Győri Klára »örömének zöld fája« [...] Dr. Nicolae Bucur műkritikus *Jelképek, titkos jegyek* címmel ír a debreceni Vencsellei István fotóművész munkáiról és ajánlatairól, a kör, a kereszt és a kerék fekete-fehér ábrázolásáról, jelképes értékeiről és mondanivalójáról. Hosszabb tanulmányt olvashatunk Kelemen Katalin, a Kájoni János Megyei Könyvtár könyvtárosának tollából *Helyismereti munka* címmel, Benedek Éva, a Csíki Székely Múzeum okleveles restaurátorától pedig *Mesterségem – az értékteremtés* cím alatt érdekes műhelytitkokat tudunk meg meg a régi, 15-16-17. századi kódexek, bibliák, könyvritkaságok és nem utolsósorban textíliák, miseruhák, kegytárgyak festmények felújításáról, restaurálásáról. Népszokásokról, hagyományokról, népi kismesterségekről, foglalatosságokról is tájékoztatnak, régi eszközök – rokkák, héjjelők, tilók, motollák, csörlők, fonókerekék – képeivel gazdagon illusztrálva. A népi gyógyászat, a növényismeret gaz-

dagsága sem maradt ki, ugyanúgy a népi játékok ismertetésére, bemutatására is sor kerül röviden, ezt az anyagot nagyrészt az iskola diákjai gyűjtötték, és írtak róla dolgozatokat. *Iskolatörténetet, oktatástörténetet, Névtant, Emlékidézőt* és *Dokumentumtárat* is találunk a kiadványban, melyet számos színes fotó, dokumentumfelvétel tesz látványossá.

Mégis szomorúan kell mondanom és ismételnem a főszerkesztő szív-szorító szavait, hogy sajnos ma már a tanárebereknek, tanítóknak, papoknak, néprajzosoknak, népoktatóknak sem kell a kultúra, a szép, tiszta forrás, nem költenek, nem áldoznak a *Kútfőre* sem, ezért a támogatók tábora is egyre inkább fogyatkozik, többbe kerül a lap előállítás, önköltsége, mint amennyiért elkelve, ha elkelve! A kezdeti ezer példányszám után ma már alig nyomtatnak 500-at – és az sem fogy el! Frissítő, tiszta forrásra nincs igény, annál inkább a szemétnak sem jó szennylapokra, amelyekért nem sajnálják a székely atyafiaink a pénzt, amelyek olvasásához nem szükségesek kultúra, és amelyeken előszeretettel csámcsog a nyálás olvasó.” (Simó Edmund: Értékmentés. *Háromszék*, 2008. augusztus 9.)

[2009 – Tavasz – Tél, V. évfolyam, 1–2. (9–10.) szám] „Ezer példányban (!) jelent meg a csíkszeredai Székely Károly Iskolaközpont és Alapítvány és a Nagybükküi Néprajzi Társaság folyóirata, a *Kútfő*. A tartalom ezúttal is színpompás, gazdag – helyszűke miatt csak néhány közlésre hívnók fel olvasóink figyelmét. A csíki magyarórményekről ír Beder Tibor, illetve az Ajtony Gábor–Ajtony Zsuzsa szerzőpáros; a csíkszeredai dalegyesület történetét Gergely András taglalja; István Lajos a régi korondi lakodalom leírására vállalkozott (násznagy- és vőfélyjelöltek figyelmébe!); Adorjáni Károly a désfalvi aratókalákáról, Gidó Mária a Felső Nyárárdmente »Szentföldnek« is nevezett tájegységének határkerülési szokását idézi fel, Svella Zsuzsa pedig az 1848-as szabadságharc emlékhelyeit veszi számba Segesvár és Székelykeresztúr körzetében.” (Böloni Domokos: *Gazdagon buzgó Kútfő. Népiúság*, 2009. május 5.)

„Az 1990-es évektől kezdődően, az utóbbi két évtizedben rengeteg folyóiratot indítottak útjára Erdélyben, legyen az heti, havi vagy félévi periodika. Ezeknek nagy része sajnos tiszavirág-életű volt, nem sikerült hosszabb ideig fennmaradniuk. Akaratlanul is a két világháború közötti időszak jut eszünkbe, amikor Erdély Romániához csatolásakor az írók, értelmiségiek anyaországgal való kapcsolata megszűnt vagy erősen lecsökkent. A publikáláshoz új kiadványok kellettek, és ilyenek sorra meg is je-

lentek. A körülményekből adódóan viszont kevés folyóirat jutott el a harmadik évfolyamához.

Hála istennek, voltak és vannak kivételek!

Példaként hadd mutassuk be a Csíkszeredában megjelenő *Kútfő – Kis magyar néprajz diákoknak* című folyóiratot, amely öt éve, 2004 tavaszán jelent meg először, s idén érkezett el a tizedik lapszámához.” (Mirk Szidónia: *Kútfő – Kis magyar néprajz diákoknak. Honismeret* 37. [2009] 4. 32–33.)

„Kútfő-levelek” (részletek)

Kedves János!

Röviden és gyorsan sűríttem gondolataimat. Legjobb akarattal igyekeztem a Kis-Küküllő mente 11 falujának karácsony–újévi szokáskörét összeállítani. Munkám mennyire üti meg a kívánt mértéket, azt döntsék el a nálamnál szakavatottabbak. Sajnos, a külalak nem nyomdaképes. Nem volt már idő számítógépen átírni. Tudom, a szerkesztőknek és a lektoroknak ezzel sok gondot okoztam. Kérem, bocsássák meg hibámat. Bármilyen átjavításba, mondatszerkesztés-változtatásba, ami a lényegen nem változtat, beleegyezem.

A falvakat nem betűrendben közlöm, hanem földrajzi elhelyezkedésük szerint. Lehesse észrevenni a szomszédfalvak közötti különbséget, illetve egyezést. A vízfolyással szemben, alulról kezdtem, s úgy haladok felfelé, hogy Pipénkel végezzem, mert ha a vége jó, minden jó.

Térképet is mellékelek a könnyebb tájékozódásért. Nem akartam légüres térben mozogni, így mondanivalómat falvanként földrajzi, történelmi alapra helyeztem. A rendelkezésemre álló adatokat igyekeztem szöveghűen visszaadni. Az elferdített szövegek (l. ádamosi unitárius köszöntő) nem az én vállamat terhelik. Ha nincs rá időd, én kb. egy hét múlva felhívlak, s megkérdem munkámról véleményedet. Kíváncsi vagyok, volt-e értelme a sok töprengésemnek. Még csak annyit, hogy munkám jórészt régi gyűjtéseim eredménye, ahol lehetett, igyekeztem aktualizálni.

Köszönt: Adorjáni papbácsi

(Adorjáni R. Károly ny. lelkész levele, Dicsőszentmárton, 2004. november 10.)

Kedves Tanár Úr!

Nagy meglepetés volt és nagy öröm is egyben kézhez venni újságjukat. Gratulálok hozzá. A fiaim a nagy múltú Baár Madas Református Gimnáziumba járnak, de nekik jelen pillanatban nincs újságjuk. Szomorú dolog.

Rögtön fel is merült bennem egy kérdés: ki a Kútfő, ahol tiszta vizet tudunk meríteni, amitől soha többé meg nem szomjazunk? Nagyon megérintett Szávuj Szidónia írása, és szeretnék küldeni neki egy könyvecskét tiszteletül. Lehet az iskola címére küldeni?

Örülök, hogy időben levelezésbe jutott Magyar nénivel, aki azóta elhunyt.

Kívánok munkájához jó erőt és kifogyhatatlan reménységet, hogy mindaz, amit a gyerekekbe fektetünk, nem hiábavaló dolog.

Őszinte tisztelettel:

Klimó Hedvig,

Budapest, 2007. március 12.

Kedves Tanár Úr!

A mai napon nagy örömmel találtam rá a nekem szóló becses küldeményre a szomszéd levélszekrényébe csúsztatva egyéb leveleinkkel együtt. Szerencsére én voltam a gyorsabb, mert lesem az újságküldeményeinket, melyek vagy késve, vagy egyáltalán nem érkeznek meg. Na de elég a panaszból! Alig várom, hogy találkozam testvéreimmel, és megmutathassam a folyóirat karácsonyi számát, különös tekintettel a belső borítón Édesapa nevére. Gratulálok a megérdemelt Balázs Ferenc-díjhoz, a tartalmas élet fontosabb munkáit megcsillantó laudációhoz, és örültem az arcképnek is. Igaz ugyan, hogy csak újságkép, de mégis fontos, amikor az alkotót igazi énjéhez köthetjük. Remélem, a Kalot-hagyaték szívügye marad a sok szép egyéb tevékenység mellett. Ez év júliusában életemben először részt fogok venni egy hétnapos Erdély-járáson. Csíkszereda is az útvonal része, de nem hiszem, hogy elég idő lesz rá, hiszen Gyimesek, Hétfalu és Déva vidékére megyünk autóbusszal. Még egyszer további sok sikert kívánok szívemből, és bizony nem kellett volna ennyire szerényen halogatni tavaszig a karácsonyi örömhíreket! Testvéreim nevében is tisztelettel s szeretettel:

Anna asszony

(Magyar Ferenc hajdani csíksomlyói KALOT-igazgató leányának levele, Budapest, 2007 márciusa)

Kedves Tanár Úr!

Csütörtök este böngésztem a Népújságot s benne Bölöni Domokos cikkét, s arra gondoltam, hogy valahogy fel kellene hívnom Önt, hogy elmondjam, hogy sajnáltam, hogy nem tudtam arról, hogy a Kútfő következő száma a Kis-Küküllő völgyéről is szól, mert nekem is vannak gyűjtéseim Szőkefalváról a különböző ünnepkörökről, pl. a tavasziról is. Jó látni e számban a már néhai Simén Domokos s a még alkotó kedvében levő Adorjáni Károly írását. Köszönöm, hogy megajándékozott e szép kiadvánnyal és sok sikert kívánok az irányító tanároknak és a diákoknak.

Magamról annyit, hogy más a város s az élet. Szőkefalvi paposkodásom alatt összehoztam egy kötetre való anyagot, főként néprajzi gyűjtést, és most abban járok, hogy pénzt szerezzek a kiadáshoz. Szőkefalva falutörténete és szokásvilága – remélem, lesz belőle valami. Pipe mindig kedves emlék számomra. [...]

Barátsággal:

Nagy László

(Nagy László lelkész, esperes levele, Marosvásárhely, 2007 márciusa)

Tisztelt Tanár Úr!

Megkaptam a legújabb Kútfőt Ferencz Angélnak köszönhetően, Hermann Gusztávnak és Mihály Jánosnak is eljuttattam. Ahogy látom, egyre vastagszik a lap, ami igencsak örvendetes, főleg a mai körülmények között. Örömmel láttam az utolsó oldalakon a fogalommagyarázó részt, azt hiszem, ha csak ezt olvasnák is el a diákok, akkor is megérte a lapkiadást vállalni. Azon gondolkodtam, nem lenne esetleg nekem valami olyan anyagom, amit alkalomadtán átküldhetnék, szívesen lennék alkalmi szerzője ilyen szép kiadványnak. Körülöttünk is változott a világ, most új intézményünk van, a Hargita Megyei Hagyományőrző Forrásközpont, Udvarhely székhellyel. Mi is lapban gondolkodunk, aminek Örökségünk lenne a neve. És szívesen közölnénk a Tanár Úrtól néprajzi jellegű írásokat, kisebb terjedelemben egyelőre, kb. 1–2 A4-es oldal terjedelemben. Ismeretterjesztő folyóiratot tervezünk, amelyben a néprajz és a történelem lenne meghatározó.

Csatolok egy kis ismertetőt, amit barátainknak küldtünk meg eddig.

Üdvözlettel és köszönettel,

P. Buzogány Árpád

(P. Buzogány Árpád író, költő, szerkesztő, művelődésszervező levele, Székelyudvarhely, 2007 márciusa)

Kedves János!

Azért esett erre a témára (Vallató) a választásom, mert a Te, a Ti nagyszerű kezdeményezéseket jó lenne újabb lendületbe hozni. Sajnos, napjainkban is pusztít a közöny, a nemtörődömség, az érdektelenségbe fulladó bárgyúság. Vajon hány egykori feljegyzés, hány napló vagy naplótöredék, hány megfakult fénykép vár még megmentőre – csak nyitott szemmel kell járni. Akinek nincs megbecsült múltja, annak nem lehet megérdemelt jövője sem.

Sok-sok üdvözlettel:

Pali bácsi

(János Pál ny. csíkszeredai múzeumigazgató levele, 2007)

Kedves Tanár Úr!

Köszönöm a küldeményt. Ismét nagyon sok érdekességet találtam a Kútffőben. Szíves engedelmével terjeszteni fogom, azaz a Nyelvőrző rejtvényfejtő nézőinek adom jutalmul, illetve a Kívánságkosár nyelvi perceiben is szólni fogok róla.

Sok sikert kívánok pótolhatatlanul fontos hagyományörző munkájához!

Szívélyes üdvözlettel:

Matula Ágnes

(Matula Ágnes, a Duna Tv Nyelvőrző rovata főszerkesztőjének levele, Budapest, 2009 márciusa)

Drága Barátom, Sorstársam!

[...] Valósággal simogatja a lelkemet, amikor olvasgathatok arról a sok gyönyörű közös kincsről, élményekről és hagyományokról, amelyek e testes, összevont lapszámba bekerülhettek. (Kútffő, 2007, III. évf., 1–2. sz.) Természetes, hogy már teljes terjedelmében átolvastam az összes írást, de ezt a lapot nem olvasni kell, hanem ízlelgetni, apránként, finoman kortyolgatni, mint az otthoni (pipei) Kútffőnk forrásának tiszta, üdítő vizét a legforróbb nyári napokon, vagy a legbukésabb (pipei) rizling borainkat hajdanán...

Végeredményben, befejezőképpen, büszke vagyok rátok. A Szerkesztőségre, az összes lelkes munkatársra, diákra, tanárra, támogatókra egyaránt! E lelkes „ifjú gárda” nélkül sokkal, de sokkal szegényebbek lennénk mindannyian.

Simó Edmund

(Simó Edmund költő, közíró levele, Sepsiszentgyörgy, 2008. január 9.)

Tisztelt Főszerkesztő úr, Kedves Burus János úr!

Szeretnék gratulálni a Kútfő c. folyóirathoz.

A Kútfőt idéztem egy szombati Népiújságbeli írásomban: A Bodor-híd fedett változata (Oláh-Gál Róbert). Meglepetésemre ezt az írást is átvette az Observer Budapest Médiafigyelő.

Tisztelettel: Oláh-Gál Róbert

(Oláh-Gál Róbert matematikus, Bolyai-kutató, egyetemi tanár levele, Csíkszereda, 2008. január 21.)

Kedves Barátom!

Tegnap hozta a posta a Kútfő legfrissebb számát. Gratulálok hozzá: nagyon szép, nagyon gazdag. Van benne minden, ami egy ilyen folyóiratot érdekessé, izgalmassá, vonzóvá tesz.

Meglep a munkatársaitok nagy száma, az új, fontos közlés, a tanulók munkája. Az ő nevelésükben ennek nagy szerepe van.

Gratulálok a szerkesztőbizottságnak, a tanárkollégáknak, és további jó munkát, jó egészséget kívánok mindnyájatoknak.

Baráti üdvözlettel: Péntek János

(Péntek János nyelvészprofesszor, akadémikus levele, Kolozsvár, 2008. június 10.)

Tisztelt Burus János!

Azt hiszem, Mirk László tanár úron keresztül már találkoztunk egymással. Most is itt fekszik előttem a Kútfő rendkívül tartalmas 2008. tavaszi száma, abból vettem az e-mail címet. Most azért írok, mert a Magyar Művelődési Intézet és az udvarhelyi Human Reform Alapítvány október 11-én Székelyudvarhelyen egynapos tanácskozást szervez Hagyomány és közművelődés címmel, amelyen gondolom Önök, a Kútfő szerzői közül is részt vesznek néhányan. Hogy lássa, miről van szó, elküldöm a meghívottak (még majd bővülő) listáját azzal a kéréssel, hogy ha tud még ajánlani olyan pedagógusokat, népművelőket, lelkészeket, akik a hagyomány valamilyen formájának megismerését, megélését szolgálják, küldje el nekem erre az e-mail címre. Elküldöm továbbá a tanácskozás-sorozat eszmei alapozását, valamint az október 11-i összejövetel programját.

Az eredményes együttműködés jegyében, őszinte tisztelettel: Halász Péter (Halász Péter néprajzkutató, néprajzi író, a Honismeret főszerkesztőjének levele, Budapest, 2008. október 11.)

Drága barátaim!

Tisztelettel megköszönöm a Kútő friss számát. Csatolom a kis értesítőt róla, nemsokára lejön a Népújságban. A Stipendium című oldalban, melyet magam szerkesztek, hozok gyermekek által is élvezhető részletet valamelyik közlésből, és a címlapot is szeretném reprodukálni.

Barátsággal ölel Benneteket: Bölöni Domokos

(Bölöni Domokos író, újságíró, a marosvásárhelyi Népújság művelődési rovata szerkesztőjének levele, Marosvásárhely, 2008)

Kedves Burus János!

Ahogy Kolozsváron mondták volt: „Uram, le a kalappal!”¹ Bizony, szép, amit csinálsz. A Kútő-számot meg külön köszönöm, joggal tanul bár, de egy kicsit büszkeséggel lapozom, talán mert számomra Te jelentet a lapot. Küldök hamarosan a még élő Hazanézőből, de addig is barátsággal öllelek:

Ambrus Lajos

(Ambrus Lajos író, költő, a Hazanéző főszerkesztőjének levele, Korond, 2008)

Mic îndreptar etnografic. Istoria unei reviste a elevilor

Revista *Kútő* a pornit la drum în 2004 la Miercurea Ciuc cu scopul de a populariza valorile culturii tradiționale transilvănene, rezultatele, metodologia și personalitățile importante ale etnografiei în rândul elevilor dar și a adulților. În perioada dintre primăvara anului 2004 și iarna lui 2011 revista a apărut într-un volum de 756 de pagini. Astfel primul an a însumat 48+48 de pagini, anul II 56+68 de pagini, anul III 96 de pagini, anul IV 104 pagini, anul V 104 pagini, iar anii VI și VII câte 116 pagini. Numărul autorilor a fost 251, dintre care elevi și studenți 102, iar adulți 149. Revista a supraviețuit șapte ani, respectiv 15 numere. Scopul, obiectivele revistei, totodată circumstanțele editării sunt însumate de către redactorul șef, profesorul Burus János.

¹ Uraim, le a kalapokkal. Szontágh Gusztáv ezzel az elismerő – később szállóigévé vált – mondattal indította Jósika Miklós 1836-ban megjelent, Abafi című regényéről 1837-ben közölt kritikáját. *A szerk. megj.*

A Short Ethnography for Pupils. Story of a Review

The periodical named *Kútfő* set off in 2004 at Miercurea Ciuc, undertaking the popularization of the values of traditional Transylvanian folk culture, the results, methodology and eminent personalities of ethnography among pupils and adults. Between the spring of 2004 and the winter of 2011 the review counted 756 pages. The first year summed up 48+48 pages, year II 56+68 pages, year III 96 pages, year IV 104 pages, year V 104 pages, years VI and VII both 116 pages. The number of the authors was 251, including 102 pupils and students besides 149 adults. The review had survived for 7 years and 15 numbers. The objectives of the periodical, the circumstances of editing are presented by chief editor professor Burus János.

